

Vabariigi Valitsuse 1. märtsi 2018. a määruse nr 19 „Kinnipeetavate, vahistatute, arestialuste ja kriminaalhooldusaluste andmekogu põhimäärus“ muutmise“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Eelnõukohase määrusega täpsustatakse andmeandjate loetelu ning ajakohastatakse teenistujatele määratud kasutajaliike. Kuna vangistusseadusega lisandus kinnipeetavatele uusi võimalusi, nt pidada telesilla vahendusel kohtumisi ja saada pakke, täiendatakse põhimääruse lisa 1, mis sätestab vangiregistrisse kantavate andmete loetelu. Ühtlasi ajakohastatakse ning lisatakse täpsustavaid norme, et need vastaksid praegusele tegevusele.

Samuti on määruse muutmise seotud 1. juulil 2024. a jõustuvate Vangistusseaduse (VangS) §-des 49-53 muudatustega (Riigikogu XIV koosseisu 699 SE), mille kohaselt hakkab tervishoiuteenuse osutamist vanglas korraldama Sotsiaalministeerium koostöös Tervisekassaga. Vanglates hakkab tegutsema eraldiseisvana tervishoiuteenuse osutaja, kellel on leping Tervisekassaga. Seega alates 1. juulist 2024. a Justiitsministeerium ja vanglad tervishoiuteenuste osutamisega enam ei tegele, vaid tagavad vajalikud tingimused, et tervishoiuasutused saaksid osutada kinnipeetavatele tervishoiuteenuseid vanglas kohapeal ning vajaduse korral ka väljaspool vanglat.

Määrusega muudetakse Vabariigi Valitsuse 1. märtsi 2018. a määruse nr 19 „Kinnipeetavate, vahistatute, arestialuste ja kriminaalhooldusaluste andmekogu põhimäärus“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 16.03.2021, 5.

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiitsministeeriumi vanglate osakonna taasühiskonnastamise talituse nõunik Greete Jalast (greete.jalast@just.ee, 5884 3617) ja karistuse täideviimise talituse nõunik Helina Kasvandik (helina.kasvandik@just.ee, 5817 5494). Määruse eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Aili Sandre (aili.sandre@just.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu eesmärk on täiendada määrust uute andmeandjate ning kasutajaliikidega. Samuti täpsustada määruse lisas sätestatud andmeid ning ajakohastada vastutava töötleja poolt kasutajate kontrollimise nõudeid. Lisaks muudetakse vangiregistri kannete salvestamise, muutmise ja kustutamise logide säilitustähtaegasid. Määruses muudetakse lisaks eeltoodule ka tervishoiuteenuse osutamisega seonduvat, kuivõrd Justiitsministeerium ja vanglad alates 1.juulist 2024.a enam tervishoiuteenuse osutamisega ei tegele.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse määruse esimest peatükki §-ga 2¹. Kuna vangiregister koosneb keskandmekogust, arhiivist ja andmelaost, siis on muudatus vajalik, et oleks selge, mida vangiregister sisaldab. Keskandmekogu sisaldab endas ka andmeandjate edastatavaid andmeid. Vangiregistri andmeladu koosneb keskandmekogu ja arhiivi andmetest

Eelnõu § 1 punktidega 2, 3 ja 4 muudetakse kehtiva määruse § 4.

Punktiga 2 täiendatakse kehtiva määruse § 4 lõiget 1 punktiga 3. Punktiga 3 muudetakse kehtiva määruse § 4 lõike 3 sõnastust.

Muudatus on vajalik, kuna alates 1. juulist 2024. a jõustuvate VangSi §-des 49–53 sätestatud muudatustega hakkab tervishoiuteenuse osutamist vanglas korraldama Sotsiaalministeerium koostöös Tervisekassaga. Seega alates 1. juulist 2024. a Justiitsministeerium ja vanglad tervishoiuteenuste osutamisega enam ei tegele, vaid tagavad vajalikud tingimused, et tervishoiuasutused saaksid osutada kinnipeetavatele tervishoiuteenuseid vanglas kohapeal ning vajaduse korral ka väljaspool vanglat. Seetõttu lisatakse vangiregistri volitatud töötlejate nimekirja tervishoiuteenuse osutaja, kes osutab alates 1. juulist 2024. a vanglas tervishoiuteenust vangistusseaduse § 52 alusel. Samuti muudetakse § 4 lõike 3 sõnastus, kuna muutus vangla tervishoiuteenuse osutaja ning muudeti kehtiva määruse lisa 1. Muudatuse järel kannab tervishoiuteenuse osutaja vangiregistrisse käesoleva määruse lisa 1 punktides 2.5.1, 2.9, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.3, 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 12.2.7.7, 12.2.7.8, 12.2.7.9, 17.5 olevad andmekoosseisud ning teenuse osutamiseks on õigus vaadata järgmisi andmekoosseise 2.1.1, 2.1.3, 2.1.4, 2.1.5, 2.1.6.”;

Punktiga 4 muudetakse määruses sätestatud viiteid määruse lisale, kuna lisa numeratsioon on muutunud.

Eelnõu § 1 punktiga 5 täiendatakse § 4 lõiget 4 punktiga 7¹. Sätet täiendatakse volitatud töötleja ülesandega, millest tulenevalt on iga volitatud töötleja kohustatud kontrollima vähemalt kord aastas oma töötajate tegevust andmetöötlusel (nt kontrollima piisava regulaarsusega andmekogus tehtud päringute põhjendatust). Nimelt suudab kõige paremini hinnata kasutajate tegevust ja teostada järelevalvet töötajate üle organisatsioon, kes tagab teenust või täidab ülesannet, milleks andmetöötlus on olnud vajalik. Milline on kontrolli ulatus ja metoodika, määrab kontrolli teostaja. Antud kontrolli kohustus ei võta aga ära vastutava töötleja õigust teostada järelevalvet volitatud töötlejate üle (sh kas volitatud töötleja on täitnud oma kohustust õigeaegselt juurdepääsude lõpetamise ja järelevalve teostamise osas).

Eelnõu § 1 punktiga 6 täiendatakse §-s 5 andmeandjate nimekirja. Kuna vangiregister saab andmeid teistest riigi infosüsteemi kuuluvatest andmekogudest, siis läbipaistva andmetöötluse eesmärgil täpsustatakse paragrahvi andmekogude ja andmetega, mida teistest andmekogudest saadakse. Uueks andmeandjaks on nimetatud üksnes Haridus- ja Noorteamet, kuid nende hallatav testide andmekogu oli varem Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatav lõpueksamite, eesti keele tasemeeksami ning Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami andmekogu. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja peetava infosüsteemina on määruses mõeldud täitemenetluse seadustiku § 63² lõikes 1 sätestatud infosüsteemi. Kuna kõik andmeandjad ei edasta andmeid andmevahetuskihi kaudu, koosneb paragrahv kahest eraldi lõikest. Lõikes 2 nimetatud töötamise registrisse logib ametnik ise sisse ning kannab sealt saadud andmed käsitsi vangiregistrisse. Testide andmekogust edastab eksamite koordinaator eksamite tulemused vanglas riigikeeleõppe korraldajale, kes sisestab tulemused vangiregistrisse. Nimetatud andmekogust saab vangiregister andmeid üksnes riigikeeleõppega seotud eesti keele tasemeeksamite tulemuste kohta. Tervishoiuteenuse osutaja logib end tervise infosüsteemi sisse ning kannab sealt vajalikud terviseandmed kinnipeetava, vahistatu ja arestialuse kohta käsitsi vangiregistrisse.

Eelnõu § 1 punktiga 7 täpsustatakse kehtiva määruse 3. peatüki pealkirja sõnastust peatükis andmelao kasutamises ning statistika tegemises tehtavate muudatuste tõttu.

Eelnõu § 1 punktidega 8-14 muudetakse § 10, milles tunnistatakse kehtetuks ja luuakse uusi kasutajaliike. Kuna aja jooksul on vanglates toimunud struktuurseid ümberkorraldusi, ei vasta mõne kasutajaliigi nimetused kehtivatele ametikohtadele, mistõttu on põhjendatud ajakohastada kasutajaliikide nimetusi. Lisaks luuakse kasutajaliigid e-poe teenuse osutajale ja tervishoiuteenuse osutajale. E-poe teenuse osutaja kasutajaliik luuakse, kuna e-poe teenuse osutaja täidab vangistusseaduse §-s 48 nimetatud ülesannet tsiviilõigusliku lepingu alusel, st osutab kauba müügi teenust. Seetõttu on vaja luua kasutajaliik, mis käsitleb minimaalselt kinnipeetava andmeid. Kuna e-poe teenuse osutaja annab kauba kinnipeetavale vahetult ise üle, peab olema teenuse osutajale kättesaadav kinnipeetava nimi, kes kauba tellis. Määruse § 10 lõiget 2 täpsustatakse kehtiva määruse lõikes 3 nimetatud arestimaja teenistuja kasutajaliigiga.

Eelnõu § 1 punktiga 15 muudetakse kehtiva määruse § 14 lõiget 6. Täiendatakse vangiregistri kasutajate üle arvestuse pidamist ning täpsustatakse vastutava töötleja õigust kontrollida oma kasutajate andmeid koos kasutajale antud kasutajaõiguste kirjeldusega. Praegu kontrollib vastutav töötleja oma kasutajate andmeid volitatud töötlejaga samamoodi, mistõttu on tehtav muudatus üksnes sätte täpsustus.

Eelnõu § 1 punktiga 16 täiendatakse määruse kolmandat peatükki §-ga 15¹. Täiendus on vajalik, et välja tuua, et vangiregistri andmeladu kasutatakse uuringute ja statistiliste ülevaadete tegemise, poliitika kujundamise, vanglate ja arestimajade sisemise töökorralduse analüüsimise ning otsuste tegemise eesmärgil. Samuti reguleeritakse sättega vangiregistri andmete põhjal statistiliste ülevaadete koostamist. Kui üldjuhul on õigus statistilisi andmeid töödelda anonümiseeritud kujul, siis juhul, kui statistikas kasutatavaid andmeid on vaja sisemise töökorralduse analüüsimise ning otsuste tegemise eesmärgil, on õigus neid töödelda ka pseudonümiseeritud kujul. Andmete depseudonümiseerimine on võimalik isikul, kellel on vangiregistris juurdepääsuõigus vastavatele andmetele. Andmete vaatamine vangiregistris logitakse.

Eelnõu § 1 punktiga 17 muudetakse § 20 lõikes 2 vangiregistri kannete salvestamise, muutmise ja kustutamise logide säilitustähtaegasid. Vangistusseadus sätestab vangiregistrisse kantud andmete säilitustähtajad, mistõttu on põhjendatud määrata kannete salvestamise, muutmise ja kustutamise logide säilitamisele samad tähtajad. Andmete sisestamisel on alati oluline teada, kes ja millal on andmeid isiku kohta andmebaasi märkinud. Kui andmetel ei ole juures logiandmeid, ei ole võimalik tuvastada, kes ja millal neid salvestas, muutis või kustutas. Kuna vangiregistri andmetele rakenduvad

kõrged andmetervikluse nõuded, tuleb tagada ka info nende kannete logide osas, et hiljem oleks võimalik kontrollida andmete õigsust nt järelevalve või muu menetluse käigus.

Eelnõu § 1 punktiga 18 täiendatakse § 24 lõikega 4. Määrust täiendatakse, et oleks üheselt mõistetav, et enne 1.juulit 2024.a vangiregistrisse kantud kinnipeetavate, vahistatute, arestialuste ja kriminaalhooldusaluste terviseandmed arhiveeritakse ning need säilitatakse vangiregistri koosseisus kuni vangistusseaduses sätestatud säilitustähtaja lõpuni.

Eelnõu § 1 punktiga 19 täiendatakse § 25 lõikega 4. Täiendus on vajalik, kuna tervishoiuteenuse osutamist hakkab alates 1. juulist 2024. a vanglas korraldama Sotsiaalministeerium koostöös Tervisekassaga. Seega alates 1. juulist 2024. a Justiitsministeerium ja vanglad tervishoiuteenuste osutamisega enam ei tegele, vaid tagavad vajalikud tingimused, et tervishoiuasutused saaksid osutada kinnipeetavatele tervishoiuteenuseid vanglas kohapeal ning vajaduse korral ka väljaspool vanglat. See tähendab, et kuni 2024. aasta 1. juulini kasutavad vanglad kinnipeetavate, vahistatute, arestialuste ja kriminaalhooldusaluste terviseandmete töötlemiseks väljatöötatud teenusepõhist lahendust. 1. juulist 2024. a vanglad enam tervishoiuteenust ei osuta, seega on vaja arhiveerida kinnipeetavate ja vahistatute terviseandmete töötlemise lahendus, kuid jätta terviseandmete pärimiseks võimalus uuele tervishoiuteenuse osutajale, kes on kehtestatava määruse mõistes vangiregistri volitatud töötleja.

Eelnõu § 1 punktiga 20 kehtestatakse määruse lisa 1 uues sõnastuses. Vangiregistrisse võib lisa 1 kohaselt edaspidi kanda videokõnede, mobiiltelefonide kasutamise ning pakkide saamise ja saatmise andmeid. Samuti võimaldab lisa 1 kanda vangiregistrisse näokujutise võtmise kuupäeva. VangSi § 18 lõike 1 kohaselt võetakse vanglasse karistust kandma saabunud isikult turvalise tehnilise lahenduse olemasolul näokujutis isikusamasuse kontrollimise, isiku tuvastamise ning süütegude avastamise ja tõkestamise eesmärgil. VangSi § 5³ lõike 1 punkti 1 kohaselt kantakse vangiregistrisse mh andmed kinnipeetava, vahistatu, arestialuse või kriminaalhooldusaluse isiku kohta. Eelnimetatul hulka kuulub ka näokujutis, mille võtmise kohta tehakse märge vangiregistrisse määruse „Vanglas biomeetriliste andmete võtmise ja edastamise ning isikusamasuse kontrollimiseks ja isiku tuvastamiseks andmete töötlemise kord“ § 3 lõike 3 alusel.

Kuna lisa 1 kehtestab andmete loetelu arestialuste kohta, siis täiendatakse määruse lisa ning välistatakse teatud andmete kogumine distsiplinaararesti kandvate kaitseväelaste kohta. Lisaks võimaldab lisa 1 kanda vangiregistrisse andmed kohtueelse ettekande koostamise kohta, mis sisaldab füüsilist ja vaimset tervist puudutavat infot ja sotsiaalset teavet ning perekonna ja sotsiaalse võrgustikuga seotud infot. Ühtlasi võimaldab lisa 1 kanda vangiregistrisse tervises seisundi andmeid. Tervises seisundit puudutavate andmete loetelu muudetakse, et minimeerida kinnipeetava nende andmete koosseis, mida vangla tervishoiuteenuse osutaja tervishoiuteenuse osutamiseks vajab.

Kõikide andmete koondamine ühte andmekogusse aitab parandada andmete kvaliteeti ning pakub andmekogu kasutajale kiiremat, mugavat ja kasutajasõbralikumat teenust.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

4.1 Mõju (asutuste) töökorraldusele

Sihtrühm

Määrus avaldab mõju vastutavale ja volitatud töötlejale ning nendele teenistujatele, kes kasutavad andmekogu oma ülesannete täitmiseks.

1) Mõju vastutava ja volitatud töötleja teenistujatele

Vastutav töötleja peab ajakohastama erinevate kasutajaliikide sisu olemasolevate ametikohtade järgi. Seejuures tuleb analüüsida vangiregistri vaadete õigusi ning uuendada vangiregistri tarbeks loodud õiguste tabelit. Kuna nimetatud tegevused on vastutavale töötlejale selged ning avalduv mõju on ühekordne, saab pidada muudatuse mõju ebaoluliseks. E-poe teenuse osutaja kasutajaliigi loomine avaldab vanglateenistujale eelduslikult positiivset mõju, kuna vanglaametnik ei pea e-poe teenuse

osutaja eest kontrollima isiku nime, kellele pakk edastada, ning saab seetõttu pühendada tööaega teistele tööülesannetele. Vangiregistri ülesehitus muutuvate ja lisanduvate kasutajaliikide tõttu ei muutu. Muudatused, mis sisaldavad vastutava töötleja kasutajate üle arvestuse pidamist, mõju ei avalda, kuna ka praegu kontrollitakse kasutajate õigusi määruses sätestatud korra järgi. Samuti edastatakse määruses täpsustatud andmekogudest andmeid vangiregistrisse ka praegu.

2) Mõju haldurile

Haldurile avaldab mõju uute kasutajaliikide tehniline loomine, kuid kuna see ei ole keeruline protsess ega vaja uut arendust, võib pidada mõju ühekordseks ja ebaoluliseks.

4.2 Andmekaitsealane mõjuhindang

1) Mõjude hinnang

Kuna antud eelnõu puudutab terviseandmete töötlemist tuleb vastavalt IKÜM artikli 35 lõike 3 punktile b hinnata ka andmekaitsealaseid mõjusid.

2) Muudatused terviseandmete töötlemises, selle kirjeldus ja eesmärk

Erinevalt senisest korraldusest, kus tervisehoiuteenust osutasid vanglate koosseisu kuulunud tervisehoiutöötajad, hakkab 1. juulist 2024. a vanglates tegutsema eraldiseisev tervisehoiuteenuse osutaja, kellel on leping Tervisekassaga. Seega edaspidi tagavad Justiitsministeerium ja vanglad vaid vajalikud tingimused, et tervisehoiuasutused saaksid osutada kinnipeetavatele tervisehoiuteenuseid vanglas kohapeal ning vajadusel väljaspool vanglat.

Varasemalt on vangla tervisehoiutöötajad kasutanud kinnipeetavatele, vahistatutele, arestialustele ja kriminaalhooldusalustele tervisehoiuteenuse osutamiseks vajalike andmete töötlemiseks terviseandmete töötlemise teenusepõhist lahendust, mis on oma olemuselt vangiregistri osa. Kuna seal sisalduv info kinnipeetavate tervise kohta ei pruugi olemas olla uute tervisehoiuteenuse osutajate kasutuses olevas infosüsteemis, siis on vajalik, et tervisehoiuteenuse osutajad saaksid alates 1. juulist 2024. a juurdepääsu nimetatud lahenduses sisalduvatele vanglateskeskkonnas tervisehoiuteenuse osutamiseks vajalikele terviseandmetele. Selle jaoks antakse neile käesoleva eelnõuga vangiregistris vastav kasutajaliik – tervisehoiuteenuse osutaja.

3) Terviseandmete töötlemise vajalikkus ja proportsionaalsus

Tervisehoiuteenuse osutamisel on oluline teada, milliste tervist puudutavate kaebustega on kinnipeetav eelnevalt vangla tervisehoiutöötajate (ehk meditsiiniosakonna) poole pöördunud ja millised raviotsused on tehtud. Kuna tervisehoiutöötajal on VangS § 52 lg 2 järgi kohustus pidevalt jälgida kinnipeetavate tervise seisundit, ravida neid vanglas olevate võimaluste piires ja vajaduse korral suunata nad ravile asjakohase eriarstiabi osutaja juurde, siis on neil vaja eelnimetatud juurdepääsu terviseandmetele, et võimalikult tõhusalt jätkata tervisehoiuteenuse osutamist kinnipeetavatele.

Juurdepääsu tagamine on vajalik, et kinnipeetavad ei satuks pärast 1. juulit halvemasse olukorda põhjusel, et tervisehoiuteenuse osutajal ei ole vajalikke infot eelnevate tervist puudutavate kaebuste ja kokkulepete kohta ning ei saa seetõttu täita VangS § 52 lõikes 2 osutatud kohustust. Ligipääsu andmisega saab teenuse osutamine kinnipeetavatele jätkuda samal viisil ja kvaliteedil kui enne.

Kuigi terviseandmetele juurdepääsuõiguse andmisega sekkutakse kinnipeetava eraellu, siis kaalub kinnipeetava tervise ja elu kaitse selle riive üle. Riive kinnipeetava õigustele on seejuures minimaalne – eriliiki isikuandmete vaatamiseks tagatakse turvaliselt ligipääs tervisehoiuteenuse osutajale, kellel on seadusest tulenev saladuse hoidmise kohustus ning vastavalt tervisehoiuteenuse korraldamise seaduse § 41 lg 1 on neil õigus andmesubjekti nõusolekuta töödelda tervisehoiuteenuse osutamiseks vajalikke isikuandmeid, sealhulgas eriliiki isikuandmeid. Õigus tervise kaitsmisele on selles olukorras märksa kaalukam ja olulisem, kuna kinnipeetavatel on õigustatud ootus, et tervisehoiuteenuse osutamine ei muutuks raskendatuks vaid seetõttu, et tervisehoiuteenuse osutajal puuduvad vajalikud andmed ja info. Samuti vähendab riivet kinnipeetavate õigustele see, et tervisehoiuteenuse osutaja tohib kinnipeetava andmeid vaadata vaid siis, kui patsient ravi saamiseks tema poole pöördub. Aluseta andmeid vaadata ei tohi.

4) Ohud andmesubjektidele ning nende vähendamine

Terviseandmete töötlemisel võib kinnipeetavatele oht tuleneda sellest, kui tema andmed satuvad kõrvaliste isikute kätte, kellel pole õiguslikku alust neid vaadata. Sellest tulenevalt on tervishoiuteenuse osutajatele loodud spetsiaalne kasutajaliik, tänu millele on tal tehniline ligipääs vaid nendele andmetele, mida tööks vaja on. Samuti on tagatud vangiregistris tehtavate toimingute logimine ning tulenevalt antud määruse § 4 lg 4 täiendusest punktiga 7¹ on nii tervishoiuteenuse osutaja kui ka muud volitatud töötajad kohustatud vähemalt kord aastas kontrollima oma töötajate töötlustoimingute õiguspärasust. Ohtu terviseandmete avaldamisele vähendab ka see, et tervishoiuteenuse osutajal on võlaõigusseaduse §-st 768 tulenev saladuse hoidmise kohustus.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too kaasa lisatulusid ega -kulusid. Kõik kulud kaetakse vanglate eelarvest ning sellega on tööde planeerimisel arvestatud.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras. Määruse rakendamiseks ei ole vaja teha täiendavaid toiminguid ning seega ei ole vaja ette näha ka erinevat jõustumistähtaega. Vanglad on määruse muudatustest teadlikud ning arvestanud tööprotsesside muutmise vajadusega määruse jõustumisel.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määruse eelnõu kooskõlastati eelnõude infosüsteemi (EIS) vahendusel Sotsiaalministeeriumi ja Siseministeeriumiga ning esitati arvamuse avaldamiseks Haridus- ja Noorteametile, Tervisekassale, Politsei- ja Piirivalveametile ja Andmekaitse Inspektsioonile. Lisaks edastati määruse eelnõu teadmiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile. Arvamustes toodud ettepanekuid võeti arvesse osaliselt käesoleva eelnõu menetlemisel, osaliselt arvestatakse nendega järgmises õigusloomeprotsessis.